

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ			
ПРИМЉЕНО			
Орг. јед.	Број	Получено	Вредност
РЛ	1408		

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ

Наставно-научно веће Правног факултета у Нишу, својом одлуком бр. 01-742/15 од 23.04.2015. године образовало је Комисију за писање Извештаја о подобности за оцену и јавну одбрану докторске дисертације „Заштита потрошача од неправичне пословне праксе“ кандидаткиње мр Исидоре Ацин, у саставу:

1. Проф. др Александар Ђирић, редовни професор Правног факултета у Нишу,
2. Проф. др Милена Јовановић Zattila, редовни професор Правног факултета у Нишу, писац извештаја
3. Проф. др Татјана Јованић, ванредни професор Правног факултета у Београду

Након детаљног прегледа докторске дисертације Комисија подноси Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

Докторска дисертација кандидаткиње мр Исидоре Ацин под називом „Заштита потрошача од неправичне пословне праксе“ садржи 226 страница компјутерски обрађеног текста, са 306 напомена. Литерарну подлогу овог рада чини 170 страних и домаћих библиографских јединица, правних извора, судских одлука, интернет адреса и извора дневне штампе.

Предмет и циљ истраживања је анализа заштите потрошача од неправичне пословне праксе и неправичних одредби у потрошачким уговорима у праву Европске уније и Републике Србије. У одређивању појма непоштене пословне праксе кандидаткиња полази од становишта да је то сваки поступак, пропуст, начин пословања и представљања, вид пословне комуникације при оглашавању или маркетинг трговца у вези са промоцијом, продајом или испоруком производа. Њоме се битно ремети економско понашање потрошача и умањује његова способност да донесе одлуку засновану на свим потребним подацима, чиме га наводи да донесе одлуку о закључењу посла коју у другачијим околностима не би донео. Неправичне одредбе у потрошачким уговорима су оне закључене између трговца као даваоца услуге и потрошача које нису биле појединачно уговоране, а супротне су начелу савесности и поштења. По мишљењу кандидаткиње,

анализа проблематике неправичне пословне праксе показује све већу осетљивост на питања која су за потрошача од велике важности, обзиром да је он често изложен обмањујућим и преварним радњама. Шта ће конкретно бити непоштено у великој мери зависи од контекста у коме се неки пословни поступак остварује и које су све околности одредиле да се од он деси.

Структура дисертације конципирана је тако да обухвата шест глава уз увод и закључна разматрања. Истраживање заштите потрошача засновано је на комбинацији различитих метода научно-истраживачког рада. У уводном делу кандидаткиња је поставила тезу, одредила предмет, циљ и методе научног истраживања непоштене пословне праксе. Полази се од тезе да је позиција потрошача као учесника на тржишту Европске уније битно промењена и да га економска димензија све више детерминише као субјекта чија је заштита обезбеђена низом посебних правних правила. Право заштите потрошача је установљено како би се подстакло решавање економских и социјалних проблема у периоду формирања јединственог унутрашњег тржишта. О томе говори и тзв. Зелена књига у којој се указује да остваривање стратегије јединственог тржишта Европске уније омогућава успостављање равнотеже између високог нивоа заштите потрошача и конкурентности компанија. У вези са тим, кандидаткиња упућује на Римски уговор (Roma Treaty, 1957.) заснован на идеји економске хармонизације и формирања заједничког тржишта, као и на саморегулаторне механизме који су увели стандарде на бази необавезујућих правних норми. Посебну пажњу посвећује уговору из Мастрихта (Maastricht Treaty, 1993), као и Лисабонском уговору (поглавља XI, XIV и XV), која право потрошача одређују као службену политику ЕУ. Правна и политичка димензија директива подстакла је унификацију комунитарног права, истовремено обезбедивши надлежност држава чланица и њихову флексибилност у процесу имплементације.

У другом поглављу које носи назив „Неправична пословна пракса“, анализа обухвата методолошка питања функционисања непоштене пословне праксе. Иако Директива 2005/29/ЕУ начелно прокламује заштиту свих потрошача, у овом делу кандидаткиња посебно разматра категорије просечног и угроженог потрошача. У том домену, пословна пракса се сматра неправичном уколико је супротна захтевима професионалне пажње и ако, у смислу одређеног производа, битно утиче на економско понашање просечног потрошача коме је таква пракса намењена или до кога она допире. Представљене су методе хармонизације националних прописа држава чланица Европске уније са комунитарним принципима, при чему Европски парламент и Савет могу продужити важност привремених одступања у случају постојања тешкоћа у имплементацији одредаба Директиве. С тим у вези, кандидаткиња анализира извештај Европске комисије и предлог Резолуције Европског парламента и Савета у коме се констатује постојање значајних разлика у примени Директиве 2005/29/ЕУ међу државама чланицама. Наводе се и тумаче случајеви из праксе Европског суда правде у којима су државе чланице неисправно спроводиле и примењивале кључне одредбе, посебно црну листу забрањене, обмањујуће и агресивне пословне праксе. Имајући у виду претходне констатације, Европски парламент је у фебруару 2014. године, усвојио Резолуцију којом

позива државе чланице да у току две наредне године ускладе своје прописе с одредбама Директиве 2005/29/ЕУ.

Централна тема истраживања садржана је у трећем делу који носи назив „Заштита потрошача од неправичне пословне праксе“ које обухвата анализу заштите потрошача од непоштене пословне праксе у Европској унији регулисане Директивом 2005/29/ЕУ, укључујући и одредбе о обмањујућим и упоређујућим оглашавањима, као и заштиту потрошача од неправичних одредби у потрошачким уговорима сагласно Директиви 93/13/ЕЕЗ. Преглед имплементације одредаба, Директива о неправичним одредбама у потрошачким уговорима и непоштеној пословној пракси у национална законодавства држава чланица Европске уније, пружа увид у моделе хармонизације са стандардима прописаним овим секундарним изворима права. Кључна претпоставка заштите лежи у усклађивању, које би с једне стране допринело остварењу циљева *acquis communautaire*, а са друге стране очувале и испоштовале различитости у националним правним системима. У остварењу тог циља кандидаткиња анализира различите методе и технике хармонизације међу којима: дефинисање јединствених норми на комунитарном нивоу; максималну, минималну, опциону и делимичну хармонизацију; алтернативну хармонизацију, хармонизацију путем узајамног признавања права контроле, хармонизацију техником упућивања, као и нови приступ техничкој хармонизацији и стандардизацији. Државама чланицама Европске уније је дозвољено да усвоје или задрже и строже стандарде којима се пружа виши ниво заштите потрошача у области коју регулише Директива, уколико су те одредбе у складу са Уговором о оснивању Европске уније. Такође, права по основу ове директиве не утичу на друга права која потрошач има на основу националних норми којима се регулише уговорна и вануговорна одговорност. У оквиру овог поглавља кандидаткиња се, између осталог, фокусира и на тумачење пет специфичних подручја заштите потрошача у праву Европске уније међу којима су: 1) одговорност произвођача за штету од производа са недостатком, 2) општа безбедност производа, 3) безбедносни стандарди прехранбених производа, 4) безбедносни стандарди за медицинске уређаје и 5) нелојална конкуренција.

У четвртном поглављу под насловом “Заштита потрошача од неправичне пословне праксе у Републици Србији” разматрани су извори права, политика заштите и институционални оквири остваривања права заштите потрошача у Републици Србији. Анализа обухвата и Национални програм заштите потрошача за период од 2007. до 2012. године, укључујући и релевантне прописе (Закон о заштити потрошача, Закон о облигационим односима и заштита потрошача у посебним законима), као и стратегију заштите за период од 2013. до 2018. године. Истиче се да је право заштите потрошача уставна категорија, обзиром да се највишим правним актом забрањују радње усмерене против здравља, безбедности и приватности потрошача, као и све нечасне радње на тржишту. Кандидаткиња даје критички осврт на предвиђена законска решења у нашем праву, истичући да материјалне одредбе пружају задовољавајући обим права потрошача који им у пракси није гарантован и доступан. Истраживање обухвата и процесно правне аспекте заштите потрошача, имајући у виду да је минималан оквир у државама Европске

уније установљен бројним директивама и њихово преузимање у национално право само је једна од димензија. Судска заштита се показала неефикасном за ову врсту спорова, алтернативни механизми решавања спорова још нису довољно били афирмисани, а потрошачке организације нису имале одговарајуће капацитете да се ефикасно баве питањима остваривања заштите потрошача. Посебну пажњу кандидаткиња посвећује решењима садржаним у новом Закону о заштити потрошача из 2014. године, указујући на настојање законодавца да се поменути недостаци отклоне, у ком смислу је као алтернатива судском решавању спорова предвиђена управноправна заштита. То посебно долази до изражаја у случају заштите колективног интереса потрошача. Посебан управни поступак за колективну заштиту потрошача води Министарство трговине, туризма и телекомуникација. Циљ ових поступака је да се спрече све оне ситуације које појединачно погађају потрошаче. Уколико министарство, вршећи надзор над спровођењем закона, уочи неко чинијење или нечинијење трговца које угрожава или прети да угрози колективни интерес потрошача оно покреће по службеној дужности поступак утврђивања постојања повреде колективног интереса. Поступак утврђивања повреде покреће се и по захтеву евидентираних удружења за заштиту потрошача. Својство странке у поступку има трговац против кога је поступак покренут и евидентирано удружење. О покретању управног поступка доноси се закључак против кога није дозвољена посебна жалба. Укључивање највиших државних институција указује на важност проблематике којом се кандидаткиња у раду бави, а која за циљ има заштиту потрошача од различитих облика непоштене трговачке праксе. Спорови потрошача у појединим државама чланицама Европске уније обухватају сложена правна и економска питања и њихова компаративно правна анализа омогућује боље сагледавање недостатака правне заштите потрошача у Републици Србији.

Пето поглавље носи назив „Усклађивање права заштите потрошача у Србији са директивама Европске уније“. Кандидаткиња полази од става да се заштита потрошача од непоштене пословне праксе у Европској унији и имплементација директива у национални правни поредак држава чланица, у највећем броју случајева, заснива на стандарду минималне хармонизације у складу са текстом у члану 153(5) Уговора о Европској унији. Истраживање неправичних уговорних одредби показује да правна једнакост не значи увек и стварну једнакост уговорних страна на тржишту, обзиром да оне немају исту економску снагу, не располажу истим обимом и квалитетом информација и немају исти ниво пословног знања и вештине. У савременој производњи, дистрибуцији и трговини робама и услугама домаћи и прекогранични уговори се најчешће закључују коришћењем типских или формуларних уговора. Код унапред припремљеног типског уговора могуће је да одређени део садржаја уговарач индивидуално преговара са сваким сауговараčem. Међутим, код великог броја уговора једна страна је искључиво одредила садржај и условила његово закључење искључењем преговарања, док друга страна има само слободу одлучивања да ли хоће или неће да га закључи. У раду се наводи више начина за превазилажење проблема у виду неправичних уговорних одредби. Један је да надлежни суд утврди да ли је конкретна уговорна одредба неправична или не, а други је њихово набрајање, односно утврђивање тзв. „црне“ и „сиве“ листе. Директиве су усмерене на

хармонизацију националног правног поретка и представљају правне акте који обавезују државе чланице на које су адресиране у погледу циља који треба постићи. Као модел регулисања права потрошача директива обухвата две димензије - правну и политичку. Ефекти примењених мера, треба да су подударни са условима и циљевима постављеним у одредбама директиве у односу на резултате који се очекују њеном имплементацијом. У раду је презентована анализа правног уређења неправичних уговорних одредби у појединим државама Европске уније и Југоисточне Европе, као и релевантне судске праксе појединих држава чланица. Указано је и на проблеме у примени имплементираних директива у праксу Републике Србије.

Надовезујући се на претходну анализу, кандидаткиња се у оквиру шестог поглавља „Заштита потрошача у пракси“ управо бави конкретним питањима и случајевима из судске праксе Републике Србије. Она указује на улогу и значај удружења и савеза у остваривању заштите потрошача тумачећи случајеве из праксе са којима се сусреће Национална организација потрошача. Све то поткрепљено је бројним судским одлукама и адекватним образложењима, што на најбољи начин потврђује актуелност овог питања за бројне потрошаче којима су права угрожена непоштеним радњама трговца као професионалца. У вези са појавом штетних производа на нашем тржишту, наводи се да је поднето више захтева тржишној инспекцији да изврши ванредну контролу производа (превасходно ГМО производа). Указује се и на законска овлашћења Удружења потрошача да делују превентивно инсистирајући на контроли робе на тржишту, као и на проблем увоза и продаје производа у Србији који су у Европској унији забрањени. На крају овог поглавља кандидаткиња указује на *кодекс алиментаријус*, организацију примарно основану ради заштите потрошача кроз контролу производње и безбедност хране. Временом, ова организација је пала под утицај и пуну контролу фармацеутских корпорација и произвођача генетски модификоване хране. Мултинационалне компаније не дозвољавају да на декларацији производа који садржи сировине од генетски модификованих биљака и животиња стоји упозорење потрошачима. Оне су доживеле експанзију захваљујући монополу мултинационалних компанија и политичком утицају владе САД-а која иза њих стоји. Проблем је, према тумачењу кандидаткиње, наднационални обзиром да је најпознатија и највећа мултинационална компанија за ГМО „Монсанто“ присутна и на територији Србије.

На основу свеобухватне и систематске анализе бројних питања из домена заштите потрошача и непоштене пословне праксе, кандидаткиња је у оквиру седмог дела дисертације на јасан и прецизан начин дала кратак резиме укупног рада уз закључке до којих је дошла приликом истраживања ове актуелне проблематике. Сходно томе, заштита права потрошача у Србији је један од приоритетних циљева у процесу комплетирања институционалног и правног амбијента тржишне привреде. Права потрошача су део система узајамних дужности и овлашћења свих учесника на тржишту, због чега представљају и интерес других учесника, пре свега произвођача. Пошто су стандарди у вези са правима потрошача један од стубова правног поретка тржишне привреде, јавила се потреба за прописивањем правних одредби које прокламују поштовање читавог сета

основних људских права. Политика заштите права потрошача у Србији углавном прати достигнућа Европске уније у тој области (*consumer protection acquis*). Имајући у виду да Република Србија није формално везана правом Европске уније, она има већу слободу у погледу временског оквира за имплементацију релевантних директива Европске уније. Процес усклађивања права заштите потрошача у Републици Србији са правом у Европској унији отпочео је доношењем Закона о заштити потрошача (2010), и настављен доношењем новог (2014). Овај процес није завршен, обзиром да још није успостављен целовити систем права заштите потрошача у Европској унији. Доносе се нове директиве које ће довести и до промене у садашњем законодавству Републике Србије. Према Закону о заштити потрошача Србије потрошач чије је право или интерес повређен може, у складу са законом којим се уређује парнични поступак, поднети захтев надлежном суду за покретање поступка ради решавања потрошачког спора који произлази из уговорног односа потрошача и трговца. Законска одредба о вансудској заштити потрошача у Србији је начелне природе, при чему има упућујући и факултативни карактер. Странке могу споразумно поверити решавање потрошачког спора једном или већем броју посредника (медијатора) којег изабере са листе, у складу са законом којим се уређује арбитража. Потрошач као појединац веома тешко може остварити заштиту својих интереса судским путем, јер је он по правилу скуп, и тиме за њега обесхрабрујући. Закључак кандидата иде у правцу неопходности јачања релевантних институција како би се обезбедила брза и ефикаснија примена постојећих закона, а посебно оспособљавање удружења потрошача у покретању поступка за заштиту колективних интереса потрошача. Поред могућности споразумног решавања по захтеву за накнаду штете вансудским путем, потрошач може и пред надлежним судом поднети такав захтев.

Полазећи од хипотезе у докторској дисертацији: Да ли је у Србији могуће успоставити модел заштите потрошача од неправичне пословне праксе и неправичних одредби у потрошачким уговорима усаглашених са правним достигнућима у Европској унији (*consumer protection acquire*), анализа ове проблематике у дисертацији је показала да је Република Србија имплементирала у Закон о заштити потрошача обе директиве: Директиву 2005/29/ЕУ и Директиву 93/13/ЕЕЗ у циљу уједначавања права заштите потрошача у Србији са онима у Европској унији. Имплементација директива у законодавство Републике Србије је пре свега у интересу њених грађана, а не само због испуњења једног од услова за стицање статуса пуноправног чланства Србије у Европској унији. Друга хипотеза се односила на питање: Да ли потрошачи у Србији имају иста права заштите као и потрошачи у државама Европске уније. Закон о заштити потрошача Републике Србије донет 2014. године, нормативно пружа задовољавајућу заштиту потрошачима, али је потребно установити механизам за његову ефикасну примену. Није довољно обезбедити законски оквир усаглашен са правним тековинама Европске уније, него ефикасно устројство и функционисање институција за примену закона. Кандидаткиња на крају закључује да је досадашња пракса у примени Закона о заштити потрошача показала да није довољно имати само лепо написане законе. Закон је добар онолико колико је добра његова примена. Бројни примери из праксе који су наведени у VI

поглављу, нажалост, показују висок степен угрожености права потрошача. Наиме, надлежни органи уместо да спречавају неправичне појаве на тржишту они својим нечињењем охрабрују привредне субјекте у њиховом кршењу, а законске одредбе користе само у оној мери колико они сматрају да морају. Ни њихова сарадња са компетентним стручњацима из ове области није на завидном нивоу. Да би се повећао степен заштите мора да се повећа и ниво образовања, јер уколико потрошач није свестан својих права није свестан ни њихове угрожености. Наравно, од посебне важности је и повећање квалитета информисаности потрошача о производима или услугама.

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Докторска дисертација „Заштита потрошача од неправичне пословне праксе“, кандидаткиње мр Исидоре Ацин, резултат је самосталне научне обраде једне захтевне и веома актуелне теме. Кандидаткиња је обрадила интересантну тему упоредно-правног карактера значајну за развој посебне правне дисциплине потрошачког права, а шире посматрано као дела трговинског права. Актуелност теме потврђује се и анализом и обрадом релевантних међународних регулатива и прописа, као и бројних одлука из праксе међународних и националних судских и арбитражних органа.

Кандидаткиња је приликом израде ове дисертације успела да идентификује кључне проблеме настале неправичном пословном праксом, а потом користећи посебне упоредноправне, нормативне, аналитичко-дескриптивне и статистичке методе, зналачки их проучила и обрадила. Анализирајући бројне стране и домаће изворе, а нарочито судску праксу везану за непоштену трговачку праксу и неправичне одредбе у потрошачким уговорима, кандидаткиња је указала на кључне проблеме и пропусте у реализацији прописа на нивоу ЕУ и њиховог транспонувања у наше право, што за последицу има незадовољавајући ниво заштите потрошача и честу злоупотребу њихових интереса. Истовремено понудила је и адекватна решења појединих питања која код нас нису решена на задовољавајући начин.

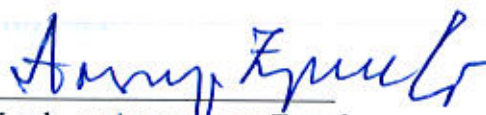
Систематизација рада одликује се високим степеном научне прегледности и конзистентности, од уводних до закључних разматрања. Писана је јасним стилем и коректним језиком. Реч је о јединственом научном раду у домаћој правној литератури, што ће представљати корисно штиво за све истраживаче који се баве тематиком заштите потрошача.

Из свега претходно наведеног, Комисија је мишљења да докторска дисертација кандидаткиње мр Исидоре Ацин „Заштита потрошача од неправичне пословне праксе“ представља резултат самосталног и оригиналног научног рада из области трговинског права.

Пошто су испуњени услови предвиђени Статутом Правног факултета у Нишу, Комисија закључује да је докторска дисертација „Заштита потрошача од неправичне пословне праксе“ кандидаткиње мр Исидоре Ацин подобна за јавну одбрану и предлаже Наставно-научном већу Правног факултета у Нишу да овај Извештај усвоји у целини.

У Нишу, 4. јула 2015. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Александар Ћирић,
редовни професор Правног факултета у Нишу

Проф. др Милена Јовановић Zattila,
редовни професор Правног факултета у Нишу

Проф. др Татјана Јованић,
ванредни професор Правног факултета у Београду